

Sobre la definició dels nostres principals objectius

Després de un any i mig d'existència creiem estar ja en condicions de poder definir els principals objectius del Centre d'Estudis Canetencs. Si fem una mirada general sobre el que ha estat històricament el poble de Canet, veiem que l'existència de la nostra vila està conformada per dos períodes que, grosso modo, podríem definir com a període marítim i període industrial.

Canet de Mar, igual que la majoria de poblacions marítimes veïnes, va sorgir com a conseqüència de la sentència arbitral de Guadalupe, anomenada així perquè el rei Ferran de Catalunya i Aragó va donar-la en aquella població d'Extremadura, a la qual havia anat a caçar. Aquesta sentència només va tenir efecte a la part de la península sota el mandat del rei Catòlic, tot i que aquest ja era casat feia molts anys amb la reina Isabel de Castella, la qual cosa, tot sigui dit de passada, dona a entendre perfectament fins a quin punt Castella i Aragó eren estats diferents. La sentència arbitral arribava després d'un segle de lluites remences, o sigui, de la revolució dels pagesos per deslliurar-se o emancipar-se de l'esclavatge del feudalisme. Si bé no s'ha de confondre amb la fi del feudalisme com passa a vegades, aquesta sentència sí que representa amb força claredat el principi de la seva fi. A partir d'aleshores, per exemple, i aquí està en relació amb l'origen d'aquests pobles de marina, va

existir la lliure circulació de les persones, ja que fins aleshores existia l'adscripció dels pagesos al mas, o sigui, un lligam directe entre els treballadors de la terra i la finca a la qual els tenia destinats el seu amo o senyor natural. Després de la sentència de Guadalupe, els pagesos van poder anar-se'n del mas sense demanar permís al senyor, si bé continuaven havent-lo de menester per a ubicar-se o establir-se en una altra part del territori que continués sota el mateix domini feudal. Lògicament, si un pagès de Sant Martí de Montnegre volia marxar del mas on havia nascut, podia triar anar-se'n si volia a una altra baronia que no fos la de Montpalau o a un altre domini. El que solia passar és que el mateix exsenyor natural, perquè els vassalls no fugissin a un altre domini, els donava permís per a instal·lar-se en aquells llocs en els quals hi havia problemes per a fer-ho. Entre l'edat mitjana i el començament de l'edat moderna aquest era precisament el cas de la nostra costa; d'una banda l'existència d'aiguamolls feia que hi fossin endèmiques malalties com el paludisme i, d'altra banda, eren llocs d'alta inseguretat, degut a les constants incursions de pirates àrabs i berberescs, tal i com es fa esment al document d'escissió de la parròquia de Canet de la de Sant Iscle de Vallalta el 1599.

No hi ha dubte que els primers pobladors eren pagesos, atès que això està perfectament documen-

tat, però a la vora de la mar els nostres avantpassats van trobar-hi quelcom més que terra per a conrear, van trobar-hi un nou sistema de vida íntimament relacionat amb el medi marítim. Canet va néixer del mar i per al mar, atès que els seus primers períodes d'expansió hi estan íntimament relacionats.

Contràriament al que pugui semblar, el fet d'estar en contacte directe amb el mar va fer sorgir l'activitat pesquera, la qual ja s'hi venia practicant des de molt abans, atès que als estius un petit nombre de santiscleus venien a pescar. Mentre durava el bon temps, unes deu famílies, que en cap cas mai no foren més, es posaven a viure en unes barraques d'obra semblants a les que encara existeixen en alguna cala de la costa Brava, que tenien en l'indret conegut com «El Bosquet» i que s'ha de situar, no pas a la part de dalt del turó del Castellet com alguns es pensen, sinó entre la part final del carrer de la Vall (d'Avall) i l'actual Cedró. En aquest lloc hi havia unes grans alzines sureres que cobrien els barracots en qüestió. El Castellet va ser, efectivament, el primer conjunt urbà de Canet, però de quan s'hi vivia de forma permanent.

Canet va créixer a partir de la construcció naval. La fabricació de barques i de vaixells va ser la primera locomotora de l'economia local, igual com s'esdevingué a Arenys de Mar. Aquesta activitat artesana va posar en acció tots els

El Sot de l'Aubó BUTLLETÍ TRIMESTRAL D'HISTÒRIA LOCAL

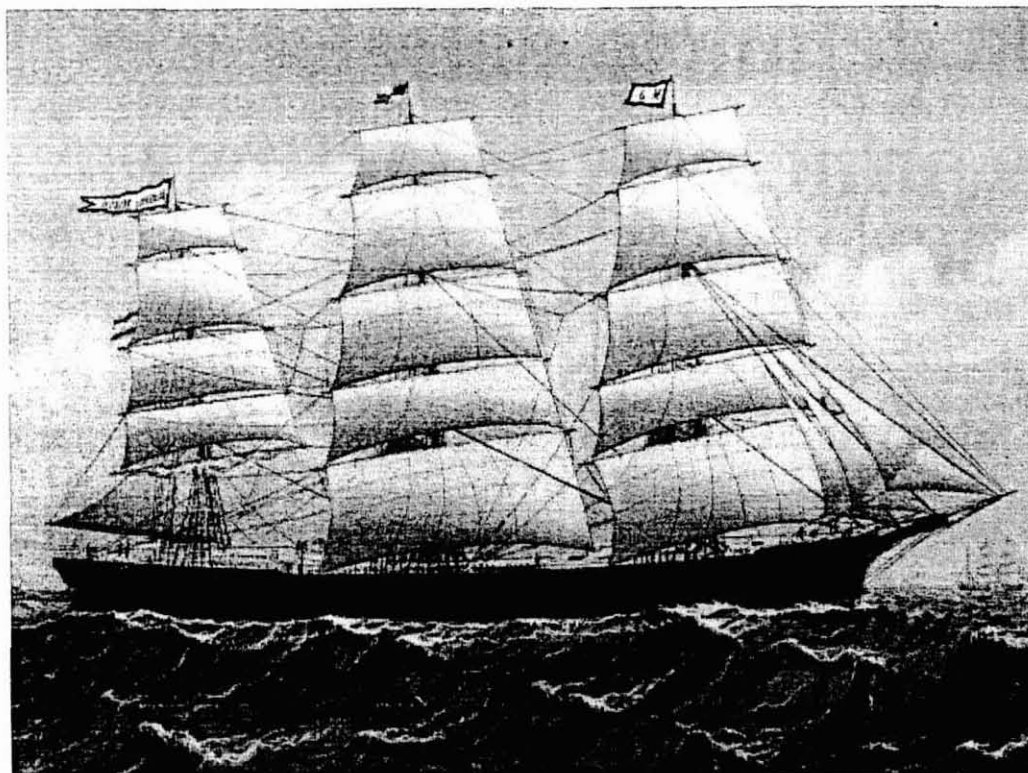
Edita: Centre d'Estudis Canetencs · Riera Buscarons, 2 · 08360 Canet de Mar

Junta: Xavier Mas (president), Francesc Verdura (secretari), Carles Sàiz (tresorer),

Antoni Cruanyes, Lluís Llovet, Francesc Arcas, Francesc Bertran (vocals)

Coordinació del butlletí: Carles Sàiz · Assessorament lingüístic: M. Rosa Verdura

Amb la col·laboració de *Papyrus* i l'Àrea de Cultura de l'Ajuntament de Canet de Mar

La Fragata Remedios Pascual, de 1437 tones de registre, construïda a l'any 1885 a Barton (Nova Escòcia). Matricula de Barcelona i propietat de l'Armador Marcel·lí Jané. Va ser destinada a la carrera d'Amèrica. Perduda totalment el 3 de gener de 1903 a les platges de Ship John, a 60 milles de Nova York

potencials existents en aquell moment i que, per la seva mateixa estructura o contractura, el sistema feudal no deixava desenvolupar. La construcció naval donava feina primer als mestres d'aixa, com és natural, després als bosquerols, que en dialecte local n'hauríem de dir bosquerons, com la riera. També donava feina a una sèrie d'activitats artesanes, com la fabricació dels claus, les cadenes i la ferramentà complementàries de la construcció nàutica i també la que a la llarga va resultar ser la més transcendent de totes: el tissatge de veles i el torçat de cordes per aparellar les complicades arboradures de les barques i els vaixells.

La dinàmica econòmica que va desenvolupar aquesta activitat, que bé podríem qualificar de preindustrial, no s'aturava pas aquí, sinó que donava feina a gran nombre de traginers, els quals, amb els seus animals i carros, eren els qui portaven la fusta fins a les drassanes. Primer la fusta s'obtenia a Montnegre, però ben aviat van haver d'anar-la a cercar al Vallès, al Montseny i a la Selva. S'entén perfectament, doncs, que a bosc també hi havia gran activitat

de destralers i bosquerols, que eren els qui havien de tallar, preparar i carregar la fusta, que era el principal material de la construcció nàutica. Amb això no s'acabava pas el cercle econòmic. Bé, s'acabava el cercle econòmic original per a la fabricació de les naus, però aquestes naus, evidentment destinades al transport, necessitaven mercaderies per anar a comerciar, primer per la mediterrània, tal i com havien fet sempre els catalans, però així que els va ser possible, també cap a Amèrica i als països del nord d'Europa. Això va fer, doncs, que a la terra dels boscos arrabassats, la gent pagesa en els inicis del seu procés d'emancipació comencés a plantar-hi vinyes, de manera que començaren a generar vi i quan va haver-hi excedents de vi, el transformaren en alcohol etílic, o sigui, aiguardent, que resultava molt més fàcil de transportar i de vendre. Vet aquí, doncs, com l'activitat nàutica va posar en marxa tota la màquina laboral al servei lògicament del comerç marítim, el qual retornava amb gran escreix el dividend de tot plegat. Així va ser com va néixer i va créixer Canet i d'altres pobles del

mateix rodal. A Canet, però, la nova activitat devia prendre una importància excepcional i per comprovar-ho només cal consultar les seves dades de creixement demogràfic i comparar-les amb les d'altres pobles que, possiblement, com que disposaven de millors recursos naturals per a l'agricultura, no es van embarcar tan fort en la cosa marítima.

La fase marítima o de desenvolupament marítim de Canet va durar aproximadament

des del segle XVI al XIX i va tenir el seu període de màxima intensitat entre 1760 i 1790. En la primera etapa van ser, sens dubte, molt més importants la fabricació de vaixells i la creació de les indústries artesanes subsidiàries, així com l'increment de l'activitat agrària de cara a la generació d'excedents per a l'exportació. Els primers articles que es van embarcar van ser els que produïa l'agricultura tradicional, que bàsicament encara era la mateixa que van implantar els romans: el vi, el blat i l'oli. Més tard l'oli —pel que fa al Maresme si més no— va ser substituït per la garrofa, atès que la construcció naval i la navegació van provocar un dèficit de mà d'obra en l'agricultura i això va fer que els pagesos optessin per substituir el conreu de l'olivera pel de garrofer, que no donava tanta feina i a més a més, va resultar que els mercats d'Amèrica eren demandants de garrofa, un producte bàsic durant segles per a l'alimentació dels animals de peu rodó, cavalls i mules, que eren els principals elements de tracció. La construcció de vaixells va comportar que es posessin fàbriques de lones per a les veles,

la qual cosa va donar lloc a l'origen de la indústria tèxtil. Per tant, és probable que de no haver-hi hagut construcció naval tampoc no hi hauria hagut indústria tèxtil o en tot cas, no hauria començat tant aviat. Aquesta activitat industrial va anar evolucionant; si en un principi només es feia lona per a les veles, amb el temps es van fer també mantalleries i sobretot «indianes», anomenades així perquè el cotó que els velers duïen d'Amèrica, després de filat, teixit i estampat, el tornaven al nou continent. Això significava que els consegüents augments del valor afegit, millor dit, de tots els valors afegits, des del transport d'anar i venir al de totes les operacions de manufactura, anaven a parar a mans dels catalans. Això no ho feien pas els de Canet i prou, sinó que aquesta va ser una activitat en la qual hi va participar tota la força empresarial i obrera del país.

En una segona etapa, l'activitat marítima es va centrar principalment en el tràfec i el comerç i finalment, al segle XIX, el conflicte de les darreres colònies espanyoles va portar molts catalans i espanyols a la repatriació de capitals, els quals van donar un gran impuls a la industrialització i concretament en el cas de Canet, a la transformació o reconversió de les indústries de teixits a la plana en gènere de punt. Després de 1898, any en què Espanya va perdre Cuba, Filipinas i Sto. Domingo, les darreres colònies que li quedaven, l'activitat dels catalans i molt concretament dels canetencs va deixar de ser exogàmica, o sigui, oberta de cara al món i vam entrar en una etapa que podríem anomenar endogàmica, atès que la indústria del gènere de punt i les poques fàbriques de teixits a la plana que hi quedaven van treballar exclusivament per al mercat interior espanyol.

No cal dir que aquesta segona etapa no va ser ni tan llarga ni tan cosmopolita i devia durar des de 1900 a 1980 aproximadament, però no hi ha dubte que es tracta d'una fase totalment diferenciada de l'anterior. Aquest episodi es va

caracteritzar, sobretot en el seu primer terç i per això precisament, per l'endogàmia portada a les darreres conseqüències. La societat de Canet, que en els segles precedents havia donat navegants, viatgers comerciants i colons, va donar pas a una mena d'antitesi de l'anterior: Canet es va convertir en un poble industrial d'una entitat bipolar. Aquest període es va caracteritzar per una gran confrontació social: Canet va assolir un lloc molt destacat en les lluites socials des de primers de segle fins a la Dictadura de Primo de Rivera, amb una gran militància sindical, bàsicament anarcosindicalista, que s'explica potser per l'oposició frontal d'un empresariat que provenia o descendia de la primera generació d'excolons esclavistes de baixa extracció social i una no menys baixa formació cultural. El fet de ser ell mateixos d'origen humil solia conferir-los, quan retornaven als seus llocs d'origen, un caràcter radical, socialment immobiliari i políticament ultraconservador. Si bé la contribució dels capitals dels excolons repatriats fou decisiva per a impulsar la transformació industrial dels teixits a la plana al gènere de punt, els «americanos», com a classe social, acabaren reaccionant fins i tot contra la burgesia catalanista emergent. La forta confrontació social entre patrons i treballadors va tenir dos moments àlgids, en els quals Canet de Mar va ser un dels llocs en els quals el conflicte es va manifestar amb la màxima intensitat. Durant la lluita per les 48 hores, el mes de setembre de 1919, va haver-hi quinze dies de vaga. Circumstancialment es va reprendre el treball, però al mes de febrer el conflicte es va reprendre amb més força que mai i a Canet va ser on va tenir una incidència més destacada: l'aturada va durar onze setmanes consecutives: set de locaut i tot seguit, quatre de vaga. Quan el governador va obligar la patronal a obrir les fàbriques i reprendre el treball final, aleshores van ser els treballadors els que es declararen en vaga, en clar senyal de desafiament a les autoritats i a

la burgesia. Arran d'això el govern va il·legalitzar el sindicat Únic i a Barcelona va detenir els 62 membres de la cúpula, entre els quals hi havia Jaume Jofre Muntaner, de Canet. L'aturada a Canet va ser la més llarga de Catalunya, ja que durà onze setmanes en total: set de locaut i quatre de vaga. El 23 d'agost de 1923 els cotitzants efectius del sindicat Únic a Canet eren 1.644, la qual cosa significava la pràctica totalitat de la massa laboral del poble.

El període culminant dels enfrontaments socials és el període revolucionari dintre de la guerra civil espanyola, des del setembre de 1936 al novembre del mateix any, període que vaig reflectir a «Guerra-revolució i contrarevolució a Canet (1936-1943)». Tinc en procés de recopilació un estudi sobre la postguerra, que anirà des de 1943 fins a 1956. Queda per estudiar, però, la resta del segle XX, que coincideix amb el desenvolupament i decadència de l'època industrial del poble. Cal dir que els llibres esmentats són fets des del punt de vista de la conflictivitat política i laboral, però caldria estudiar de manera especial el desenvolupament de les indústries de Canet, cosa que actualment encara és possible i que, quan més temps passi, més difícil i complicat serà fer-ho.

En conclusió: pensem atraçar i orientar, en la mesura del possible, les futures investigacions, donant prioritat als dos períodes esmentats. Creiem que, si ens en sortim, haurem contribuït a omplir la part més important del buit o badiu (per dir-ho en canetenc) que ara ens contempla.

El Centre d'Estudis Canetencs farà tots els possibles per a orientar i donar suport a tots els investigadors que s'animin a emprendre l'estudi d'algun aspecte d'aquests períodes. De moment estem en fase de localització dels arxius on es pugui anar a recercar documentació.

Xavier Mas Gibert
President del CEC